

יחסו של יצחק לעשיו הרשע

[נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה" – פר' תולדות שיחה 7.
הבהרה: בהסכמת הרב, מאמר זה נערך ע"י תלמידו, אך טרם הגיחו]

מהו ההבדל בין יצחק אבינו לרבקה אמנו, ביחסם לעשיו הרשע?

ידוע שבשם "ישראל" נכללו כל ראשי-התיבות של שלשת האבות וארבעת האימהות (אריז"ל). כלומר, גם הנשים הדגולות הללו היו בדרגה עילאית להניח בסיס לאיתנותם של עם ישראל.

- **רבקה אמנו היתה נביאה** (תרגום אונקלוס על "עלי קללתך בני" - כז, יג - "עלי אתאמר בנבואה").
- וכבר בגיל שלוש היתה מופלאה במדת חסד שלה לשאוב מים לעשרה אנשים ולעשרה גמלים, והיא לא ידעה שהיתה להם קפיצת הדרך וביום שיצאו זה היום שהגיעו. וחשבה לתומה שהבאים ממסע ארוך ודאי ישתו כמות אדירה מאד!
- מכירים גם כן עצמאות דעתה, שכאשר בני משפחתה ניסו לעכב את יציאתה מביתם, היא הגיבה בנחישות בלתי מצויה: "אלך!" (כד, נח), ופירש"י "מעצמי ואף אם אינכם רוצים".
- וראייה לשלימות מעלתה עוד בגיל צעיר, כאשר יצחק התחתן איתה חזרו ג' הדברים שנעלמו בעת מיתת שרה (נר דלוק, ברכה מצויה בעיסה, ענן קשור על האוהל - רש"י על כד, סז).
- הרי שהיא היתה בדרגה גבוהה בדומה לשרה בגיל מאה עשרים ושבע, וזהו יותר מכל מה שנוכל לצייר לעצמנו.

ובכן נשאל שאלה:

- כאשר הנביא בישר לה 'שני גויים בבטןך...ורב יעבוד צעיר' (כה, כג) מדוע לא הודיעה על כך ליצחק מיד בעת ההיא? הרי אילו ידע יצחק פרט זה, לא היה עולה בדעתו לברך את עשיו?
- וכאשר ראתה אחרי 63 שנה שרצונו לברך את עשיו, והיא הכירה **במעשיו** שהיה רמאי ונוכל (עייין רש"י כו, לד), מדוע לא שיתפה את בעלה בידיעת האמת?
- ולבסוף, כאשר נודע לה ברוח הקודש (רש"י על כו, מב) שעשיו מתכנן פעולה לרצוח את יעקב, מדוע היא לא סיפרה ליצחק ישירות, ונזקקה לתחבולה והסוואה לספר לבעלה "קצתי בחיי מפני בנות חת, אם לוקח יעקב מבנות חת... למה לי חיים" (כז, מו) הרי שיצחק שלח את יעקב לארם רק כדי לקחת אשה, ולא בכדי להנצל מהתקפת אחיו, כי לא ידע על כך. הרי שלוש פעמים (לכל הפחות) שרבקה הסתירה מידע מבעלה.

"הכתב והקבלה" (כז, ז) מתרץ שהיא נמנעה **כדי לא לצער אותו**, ובהיותה אשה טובה, לא רצתה להודיע לו שבנו הגדול איננו מתנהג כשורה. אבל תירוץ זה קשה לקבל –

[א] **ראשית**, מאן יימר שאם היה יצחק יודע האמת לא היה נוקט במדיניות תקיפה יותר, ובדברי חינוך קשים יותר בכדי להחזירו למוטב?

[ב] **ועוד**, בזה שרבקה השלימה עם המצב הקשה, היא איפשרה מצב של שוד ושבר שעשיו היה צד נשים ומענה אותן (רש"י על כו, לד) והיה רוצח בני אדם (ב"ב טז:). הא כיצד היא עושה טובה לבעלה, ונמצאת ח"ו מסכימה לפשע בעצם שתיקתה למעללי עשיו בנה.

[ג] **ועוד**, מדוע לא תבעה לגרש אותו מהבית, כשם שעשתה שרה לישמעאל כדי שלא יקלקל את יצחק, וכאן כדי שלא יקלקל עשיו את חינוכו של יעקב?

נראה לומר שיש כאן יסוד עמוק ביותר.

שאלה אחת מהדהדת בהיכלי בתי מדרשות בישראל למעלה משלושת אלפים שנה – **האם יצחק ידע שעשיו הוא רשע, או לא?** קשה מאד להעלות על הדעת שיצחק פשוט לא היה מודע למעשי בנו. זהו גנאי אפילו בבינוני שבישראל, כל שכן באחד מאבות העולם! אלא עמד על כך האדמו"ר מסוכצ'וב זצ"ל שיצחק היה עולה תמימה לה' (ולכן הוא היחיד מהאבות שנצטוו לא לצאת מארץ הקודש - רש"י על כב, ב). ביצחק כלל לא כתוב 'זכרון', כי כל כולו מונח תמיד לפני ה' מאז מעשה העקידה (רש"י על ויקרא כו, מב). ודוקא בזכות יצחק יש לנו תקוה וסיכוי לגאולה וישועה (שבת פט:). וכך הוא כותב: "...ויצחק לא ידע שיש כל כך רע בעולם, כי הצדיקים הגמורים אינם יכולים לצייר לפניהם שיש רע בעולם... ויצחק כאשר נזדכך מאד, ראה את הנשמות הקדושות העתידות לצאת מן עשיו (=רבי מאיר, רבי עקיבא, ר"ח בן תרדיון ועוד) "ותכהין עיניו מראות" כלומר לא ראה את הרע, "טהור עינים מראות ברע", והחושך לא החשיך לפניו, ואף שלא החזיק את עשיו לצדיק והבין שעדיין צריך תיקון, אבל יצחק חשב לקושרו אל הקדושה ויהיה כדמיון חלבנה המצטרפת לסממני הקטורת... ימצא מין את מינו וניעור". (ישם משמואל, עמ' רפו, רצו)

דרגתה של רבקה היתה שהיא הכירה היטב מה רשעותו של עשיו. מאמרה "קצתי בחיי מפני בנות חת" (כז, מו) - חז"ל פרשו (בב"ר פ"סז) שהיתה גורפת מחוטמה ומשלכת; כלומר שיא הגיעול והשיקוף, כלומר לשון מיאוס (רש"י על ויקרא כ, כג). ועל זה כתב **רבנו יונה**: "משכיל צדיק לבית רשע, מסלף רשעים לרע" (משלי כא, יא) - הצדיק יודע ומכיר ומשגיח רוע מעלליו של הרשע יותר משאר בני אדם שלא יתנו אל ליבם. 'מסלף רשעים לרע' - הצדיק כשרואה מעשי הרשעים הנראים בדרך טוב, מסלף ומטהו לדונו לרע לומר כי לא נתכוון למצוה, אלא לשים עצמו בחזקת הכשרים" (על אבות א/סוף ו). אע"פ שרבקה ידעה היטב מה מעשי הצביעות של עשיו הרמאי, ידעה שדבריה לא ישפיעו על יצחק שהרי הוא בספירה גבוהה ביותר, ששם לא נכנסת שום שמועה רעה (רמ"ק, "תומר דבורה", פ"ב פסקא ד'). משם יצחק מבין ורואה שגם הרעות פועלות (לטווח רחוק) לטובה. ואולי כהיות-עיניו גרמה לשום את חלקו מנותק מבני אדם ("יהרי הוא כמת" - רש"י על לא, מב), ובעולם נבדל. הוא עסק בשנאת הרישעה ולא בשנאת **הרשעים**. (ואע"פ שבמגילה כח. אמרו שכהיות עיניו בא לו כעונש על ההסתכלות בפני עשיו, הרי חז"ל עצמם אמרו שם "הא והא גרמו ליה". כלומר, אין זאת הסיבה היחידה).

ואמנם מצאנו שגם אחרי מעשה ההערמה בגניבת הברכות, ויצחק כבר ידע ברורות כי עשיו הוא רשע גמור, "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד" (כז, לג ופירש"י כי כאשר נכנס עשיו ראה יצחק גיהנם פתוחה מתחתיו). עדיין התאמץ יצחק ללמד עליו זכות: "יוחן רשע, אמר יצחק לפני הקב"ה יוחן עשיו, א"ל רשע הוא. א"ל יצחק 'בל למד צדק?' (פירש"י: כלומר אין אדם יכול ללמד עליו זכות? עכ"ל כדכתיב "בצדק תשפוט עמיתך") א"ל ה' 'בארץ נכוחות יעוולי' (פירש"י: עתיד להחריב את ארץ ישראל!) א"ל יצחק אם כן בל יראה את גאות ה' (מגילה ו.). ונ"ל שפירוש הדברים כך: כל עוד שעשיו היה צבוע, אף יצחק טעה בו. אבל כאשר עשיו הושיט ידיו לקלקל את הקודש, ארץ נכוחות ארץ היושר, שם מכירים שה' נמצא 'נוכח' ומול האדם, אזי לכל הדעות איגלאי מילתא למפרע שאין לו שום חלק בטוב. ואף יצחק אישר את דחייתו. והלקח עבורנו הוא מובן.